

LZA JUBILEJAS SARUNAS turpinot

“Tāds bija mūsu laiks – tāda bija mūsu sabiedrības interese kaut uz mirkli ielūkoties “pasaulē aiz dzelzs aizkara””

Georgs Andrejevs: “Pēc vairāku diennakšu ilga ceļojuma preču vagonos, Staļino pilsētas stacijā uzzinājām, ka šeit mūs neviens negaida, ka mēs esot šeit nosūtīti pārpratuma rezultātā. Kļūdas dēļ Tallinas vietā esot norādīta Staļino pilsēta! Varas iestādes nomainīja nosūtījuma gala mērķi un sākās mūsu “ilgais ceļš kāpās” ziemeļu virzienā... Medicīnas zinātņu kandidāta un doktora disertācijas bija jāraksta un jāaizstāv krievu valodā. Piebildīšu, ka mana doktora disertācija, kuru aizstāvēju 1971. gadā, ietvēra 686 lapaspuses mašīnraksta krievu valodā. Tajā laikā, protams, pat nenojautu, ka šo rekordu pārspēšu gandrīz pēc 50 gadiem, publicējot savus memuārus.”

Latvijas Zinātņu akadēmijas jubilejas gadā laikrakstā “Zinātnes Vēstnesis” turpinām “LZA jubilejas sarunas”. Šoreiz akadēmiķis Ojārs Spārītis uz sarunu aicināja LZA īsteno locekli, habilitēto medicīnas doktoru, politiķi, ārstu, profesoru, akadēmiķi **Georgu Andrejevu**, kura mediķa biogrāfiju dzīve ir bagātinājusi arī ar Latvijas Republikas ārlietu ministra un diplomāta pieredzi.

Jūsu 2018. gadā izdotā grāmata “Man dāvātais laiks” daudziem jūsu aroda brāļiem un māsām, politikas un diplomātijas veidotājiem, kā arī atjaunotās neatkarīgās Latvijas pirmo soļu vērtētājiem ir interesanta lasāmviela. Cik nozīmīga vieta jūsu bagātajā medicīnas zinātnieka, anesteziologa, Tautas frontes aktīva atbalstītāja, politiķa un diplomāta dzīvē ir rakstīšanai un rakstniecībai?

Nav vienkārši atbildēt uz jautājumu par rakstīšanas un rakstniecības nozīmi manā dzīvē. Nekad neesmu sevi uzskatījis par rakstnieku šī vārda tiešajā nozīmē, tomēr vēlme rakstiski, fotografējot vai filmējot piefiksēt manas dzīves nozīmīgākos notikumus pavadījusi visu manu apzināto dzīvi, sākot ar skolas gadiem. Iesākumā tās bija skolēna piezīmes, rakstītas Otrā Pasaules kara laikā, kad mans vecākais brālis tika iesaukts Vācu Kara gaisa spēku izpalīgos ar dienesta vietu Spilves aerodroma teritorijā.

Padomju armijas tuvošanās Rīgai izraisīja šo nepilngadīgo jauniešu piespiedu pārvietošanu uz Vāciju un lielus pārdzīvojumus ģimenēs. Taču tas bija tikai pārdzīvojumu sākums, kam sekoja vācu frontes pārrāvums, Jelgavas dedzināšana, Tukuma ieņemšana, ģimenes bēgšana dziļāk Kurzemē, Tukuma atbrīvošana un mūsu īslaicīgā atgriešanās mājās. 1944. gada 13. oktobrī mājā izmitinātie vācu lidotāji informēja māti par pieņemto pavēli mūsu apdzīvotajā apvidū organizēt frontes 3. aizsargjoslu un likvidēt visas celtnes šajā teritorijā. Par viesmīlību kā draudzīgs žests mātei tika piedāvāts armijas transports uz jebkuru vietu dziļāk Kurzemē! Pēc pārdomām, māte piekrita piedāvājumam doties savlaicīgās bēgļu gaitās un lūgt patvērumu mums pazīstamo saimnieku īpašumā Kuldīgas tuvumā, taču tēvs kategoriski paziņoja, ka nekur nebrauks, jo, visticamāk, šādi mājas pamešanai sekos evakuācija uz Vāciju, un tur vergot viņš negrasoties! Nebūdam nobriedis izteikt savu viedokli, es paļāvos uz likteni, mātes un vecāsmātes vācu valodas zināšanām, kā arī uz cerību piedzīvot mūsu ģimenes atkal apvienošanos un tikšanos ar draugiem un klases biedriem Tukumā. Tad arī lieti noderēs dienasgrāmatā fiksētie piedzīvojumi... Un liktenim labpatika šādus piedzīvojumus “piespēlēt” regulāri. Aktīvās darba dzīves noslēgumā, uzsākot rakstīt sen iecerētos memuārus, nācās restaurēt atmiņā galvenos notikumus un pārdzīvojumus, tajā skaitā skumjo Dzimtenes pamešanu nakts aizsegā ar kuģi *Lapland* no Liepājas ostas. Hitleriskās Vācijas kapitulācijas rezultātā ģimenei radās iespējas izvēlēties vienu no trim variantiem – pārcelties uz ASV kontrolēto zonu un palikt Rietumu puslodē (īslaicīga iespēja!), pieņemt Čehoslovākijas

pilsonību un palikt ČSR, vai saistīties ar PSRS vēstniecību Prāgā un gaidīt dzelzceļa sakaru atjaunošanu, lai atgrieztos dzimtenē. Saņemot vēstuli no tēva, ģimene vienojās par trešo variantu. Mājupceļš izrādījās sarežģītāks par iecerēto, jo ērto braucienam pasažieru vagonos cauri visai Čehoslovākijas teritorijai nomainīja nonākšana PSRS robežpilsētā Čopē un tur izveidotajā “filtrācijas” nometnē. Pieaugušajiem tika atņemti personas apliecinātie dokumenti, un to vietā izsniegta “ceļazīme” braucienam ar norādītu galamērķi. Latviešiem un igauņiem par gala mērķi tika norādīta Staļino (tagadējā Doņeckas) pilsēta! Tālākie norādījumi sekošot tur... Pēc vairāku diennakšu ilga ceļojuma preču vagonos, Staļino pilsētas stacijā uzzinājām, ka šeit mūs neviens negaida, ka mēs esot šeit nosūtīti pārpratuma rezultātā. Kļūdas dēļ Tallinas vietā esot norādīta Staļino pilsēta! Varas iestādes nomainīja nosūtījuma gala mērķi, un sākās mūsu “ilgais ceļš kāpās” ziemeļu virzienā.

Neilgi pēc atgriešanās saslīmu ar vēdera tīfu. Pēc izrakstīšanās no Tukuma infekciju slimnīcas vasara pagāja apgūstot angļu valodas pirmā skolas gada kursu – man izvirzītais noteikums, lai tiktu ieskaitīts Tukuma pamatskolas priekšpēdējā klasē. Eksāmenu nokārtoju, un tiku uzņemts skolas 7. klasē. Nesenā pagātnē pārdzīvotais it kā attālinājās, tomēr apņemšanās labāk mācīties, ja tas atkal notiktu dzimtajā valodā, tika pildīta, un Tukuma pamatskolu pabeidzu ar izcilību. Minēto apņemšanos pildīju arī Tukuma 1. vidusskolā, kuru beidzu 1952. gadā ar Izglītības ministrijas piešķirto sudraba medaļu. Neskatoties uz virkni interesantu un zīmīgu notikumu vidusskolas laikā, kuros man bija lemts piedalīties, piemēram, Latvijas 1950. gada Dziesmu un deju svētkos Rīgā, skolotājas Lidijas Āriņas vadībā 4x10 km stafetes slēpojumā, s/b” “Spartaks” republikas meistarsacīkstēs Gaiziņkalnā, kā arī republikas vidusskolu slēpošanas sacensībās Pļaviņu apkaimē ar sekojošu piedalīšanos Vissavienības jauno alpīnistu vasaras nometnē Kaukāzā, necentos tos fiksēt dienasgrāmatā. Par laimi klases dzīvi un galvenos notikumus dokumentēja un vēlāk aprakstīja grāmatā “Mana pirmā, pēdējā un vienīgā mīlestība” mūsu klases audzinātāja – skolotāja Gundega Bērziņa-Reine. Otrs man vismīļākais skolotājs bija skolas direktors – LPSR Nopelniem bagātais skolotājs Pauls Lode, kuru kolorīti aprakstījis mans klases biedrs rakstnieks Imants Ziedonis grāmatā “Kurzemīte”. Atkārtotās individuālās pārrunās viņa dzīvoklī, skolas pēdējā stāvā, izkristalizējās mana nākotnes izvēle – medicīna!

Kolēgi jūs raksturo kā vienu no pašiem pirmajiem vai pat par pašu pirmo modernās anestēzijas sasniegumu ieviesēju Latvijas medicīnā. Ko nozīmēja “modernā anestēzija” jūsu medicīniskajā praksē? Ko tā deva Latvijas medicīnai?

Mana izvēle – medicīna nebija iedomājama bez pievēršanās rakstīšanai un rakstniecībai! Studiju laika lekciju pieraksti pārauga nepieciešamībā iepazīties ar pēckara Eiropā izveidojušos jaunu medicīnas nozari – anestezioloģiju. Iesaiste zinātniskos pētījumos izraisīja nepieciešamību aprakstīt metodiku, gūtos rezultātus un secinājumus. Gatavojot publikācijas par zinātniskajiem pētījumiem un to rezultātiem ārzemju izdevumiem un kongresiem, nācās to veikt atbilstošā svešvalodā. Medicīnas zinātņu kandidāta un doktora disertācijas bija jāraksta un jāaizstāv krievu valodā. Piebildīšu, ka mana doktora disertācija (to aizstāvēju 1971. gadā) ietvēra 686 lapaspuses mašīnraksta krievu valodā. Tajā laikā, protams, pat nenojautu, ka šo rekordu pārspēšu gandrīz pēc 50 gadiem, publicējot savus memuārus.

Analizējot manas profesionālās karjeras pirmās desmitgades, konstatēju, kāda izcila loma piemita kontaktiem un neskaitāmu vadošo anesteziologu un reanimatologu personīgai iepazīšanai, sākotnēji Padomju Savienībā un, nedaudz vēlāk, plašajā pasaulē. Būtībā šo ceļu pavēra Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas veiksmīgā sadarbība ar profesora Jevgēņija Mešalkina vadīto Sirds ķirurģijas centru Maskavā. Pēc kopīgi veiktā darba profesora Ēvalda Ezerieša klīnikā, Jevgēņijs Mešalkins nodrošināja manu iekļaušanu 1960. gada kvalifikācijas kursos Maskavā. Kursi ilga 6

mēnešus, kas ir pietiekami ilgs laiks, lai iepazītu Maskavas kolēģu eliti, un tiktu pieņemts viņu lokā. Šim faktam bija nozīme, veidojot valsts anesteziologu delegāciju ārzemju kongresiem un konferencēm. Vairākus gadus biju vienīgais Baltijas valstu pārstāvis šādos pasākumos. Citējot akadēmiķa Paula Stradiņa grāmatas nosaukumu – “Tāds bija mūsu laiks” – atļaušos to papildināt ar frāzi – tāda bija mūsu sabiedrības interese kaut uz mirkli ielūkoties “pasaulē aiz dzelzs aizkara”.

Īpaši sarežģītajā laikā no 1992. līdz 1994. gadam ārlietu ministra amatā jums noteikti nācās saskarties ar grūti risināmiem starptautiskiem jautājumiem. Kuru jūsu risināto jautājumu vai lēmumu sekas arī mūsdienās turpina būtiski ietekmēt mūsu valsts ārpolitiku?

Minētajā laika periodā grūtākā risināmā starptautiskā problēma bija bezierunu atbrīvošanās no Latviju joprojām okupējušo bijušās Padomju, vēlākajos gados – Krievijas Federācijas – armiju kontingentiem. Manos pienākumos ietilpa cīņa ar Krievijas Federācijas nepārtraukto sūdzību izskatīšanu starptautiskajās organizācijās par tā saukto krievu cilvēktiesību pārkāpumiem Latvijā. Bija grūti izprast, kādēļ arī Rietumeiropas un ASV valdošajās aprindās bija iestājusies amnēzija par pašu pieņemtajām rezolūcijām un konvencijām t.sk. Ženēvas konvencijā pausto aizliegumu ievest un izmitināt okupētās valsts teritorijā okupētājvalsts civiliedzīvotājus. Tas pats attiecās uz ANO tā saukto Sirakuzu konvenciju par nacionālo drošību.

Laikrakstam “Zinātnes Vēstnesis” sagatavoja LZA viceprezidents,
akadēmiķis **Ojārs Spārītis**

Avots: “Zinātnes Vēstnesis”, Nr. 7 (612), 2021. gada 26. jūlijs.